Класики радянського антисіонізму. Вони були першими

Антисіоністський мітинг у місті Чаплигін Липецької області

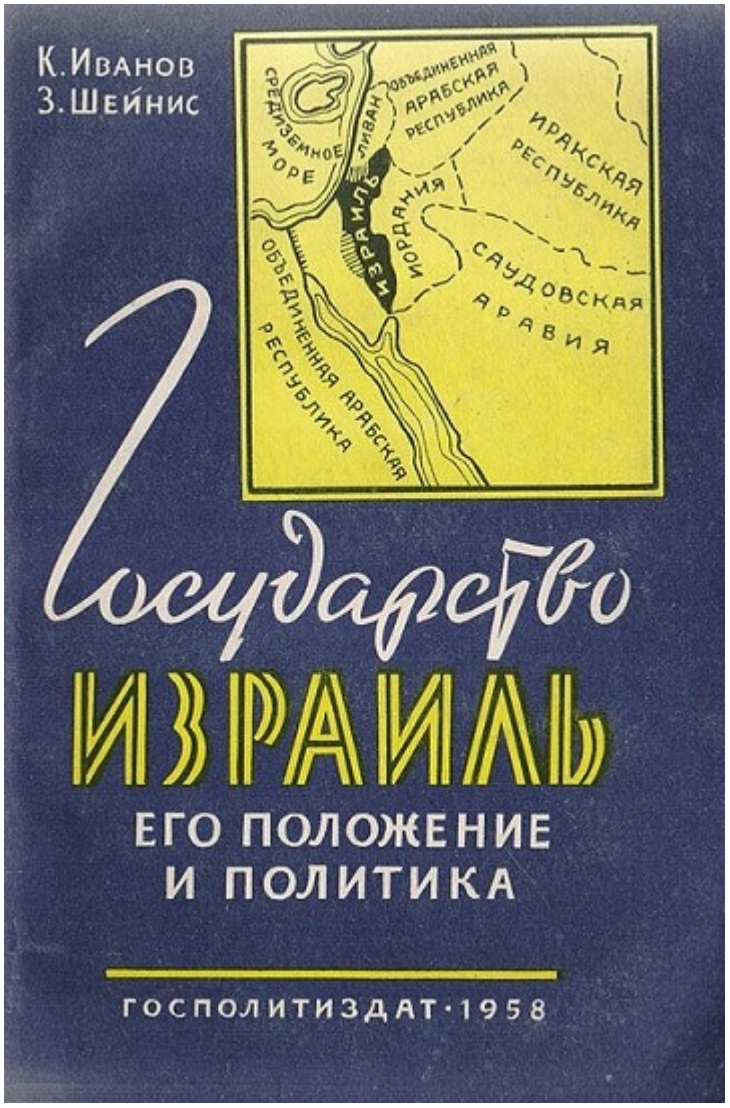
Відомо, що вождь тов. Сталін зробив свій внесок у державотворення Ізраїлю. Втім, сподівання на підрив британського впливу на Близькому Сході виявилися марними — Ізраїль не збирався йти у фарватері радянської політики.

Але допоки залишалися такі надії, ставлення до молодого Ізраїлю було співчутливим. Тоді ж побачила світ перша праця, присвячена єврейській державі, до речі, дуже об'єктивна. Називалася ця брошура «Палестинська проблема» і являла собою стенограму публічної лекції, прочитаної кандидатом економічних наук Ізраїлем Адольфовичем Геніним (1897-1969). Видана вона була видавництвом «Правда» 1948 року, коли Війна за Незалежність Ізраїлю ще не завершилася, чималим тиражем у 150 000 екземплярів.

Відносини між країнами незабаром стали досить ворожими, але тов. Сталін не приділяв великої уваги новій державі. Його, радше, турбували радянські євреї, які не оцінили щастя жити у першій у світі країні робітників та селян. Що краще може згуртувати народ, ніж боротьба із внутрішнім ворогом? Так євреї стали цапами-відбувайлами, але Ізраїль як держава залишився на узбіччі сталінської пропагандистської машини. До того ж, Йосип Віссаріонович недолюблював арабів, вважаючи їх лакеями британського імперіалізму.

Але до влади прийшов Хрущов і картина змінилася. Арабські країни починають розглядатися як потенційні союзники та агенти радянського впливу. Найлегший шлях завоювати їхню довіру — це підтримати арабів у протистоянні з Ізраїлем. Радянська пропагандистська машина починає активніше працювати у новому напрямку, а після Синайської кампанії 1956 року Ізраїль все частіше з'являється на перших шпальтах радянської преси.

Виходять і солідні праці, де ідеологія вміло перемішана із цілком реальними фактами та адекватними оцінками. Так, у 1958 році Держполітвидав випустив книгу «Держава Ізраїль, її становище та політика». Авторів два: Костянтин Іванов та Зіновій Шейніс. Під псевдонімом Іванов ховався зам міністра закордонних справ Володимир Семенов, який займався ізраїльським напрямком. Зіновій Шейніс — професійний журналіст-міжнародник, який дожив до розпаду СРСР і випустив книгу під назвою «Провокація століття», яка викриває багато радянських міфів.

Щодо «Держави Ізраїль...», то перший тираж миттєво розкупили, і вже наступного року вийшло друге, доповнене видання. Яке теж не залежалося на полицях книгарень. Причина зрозуміла. Незважаючи на ідеологічну основу, у книзі містилася об'єктивна та корисна інформація про ізраїльську дійсність, що робила її предметом особливого інтересу радянських євреїв.

Інша справа — власне антисіоністська література, яка могла бути як науково-популярною, так і художньо-публіцистичною. Приклад останньої — «Поїздка до Ізраїлю. Дорожні нотатки» авторства українського поета та драматурга Григорія Давидовича Плоткіна.

Григорій Плоткін та його «Нотатки»

«Нотатки» вийшли 1959 року у перекладі з української мови. Не знаю, що вніс в українську літературу Григорій Давидович, але не виключено, що ця книга стала важливим етапом у його творчості. Ось коротка анотація: «Дорожні нотатки українського письменника Григорія Плоткіна розкривають перед читачами непривабливу правду про так званий «рай для євреїв на землі». Автор показує, у яких важких умовах живуть обдурені сіоністськими лідерами сотні тисяч єврейських переселенців, як із волі американського імперіалізму ізраїльська земля перетворюється на військовий плацдарм для нових агресивних авантюр».

Втім, «цінність» книги читачі могли оцінити за першим реченням.

— Чи не хочете поїхати до Ізраїлю? — спитали мене у профспілковій організації. — Туди їдуть декілька туристів, можливо, і ви приєднаєтесь до них.

Євреїв (і не тільки) в СРСР у ті роки не випускали навіть у Монголію, а тут така люб'язна пропозиція. Всім, хто хоч трохи уявляє радянську дійсність, ясно, кому таку поїздку могли запропонувати. Втім, що написав сам Плоткін, а що вписали партійні ідеологи, які його курували, сьогодні сказати важко.

Класиком жанру вважається український вчений, кандидат філософських наук Трохим Корнійович Кичко. Треба сказати, що автор дисертації «Сучасний юдаїзм та його реакційна роль» з кінця 1950-х чи не щорічно радував читачів працями на цю тему, але… видана 1963 року в Києві книга «Юдаїзм без прикрас» стала всесвітньо відомою.

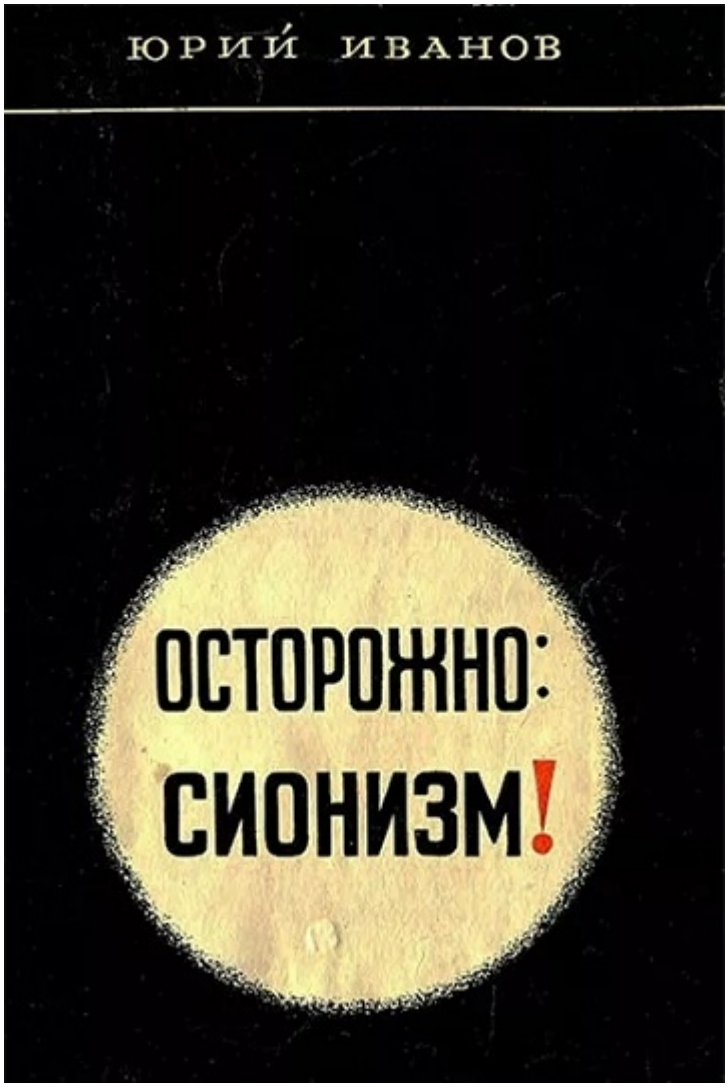

А все тому, що у своєму викритті юдеїв/сіоністів автор дещо переборщив. Зміст та особливо ілюстрації підозріло нагадували малюнки з нацистської газети Der Stürmer. Обурилися навіть лідери компартій західних країн, про «працю», видану АН УРСР, написали в The New York Times, вона стала предметом обговорення в ООН. Про брошуру доповіли особисто Хрущову, після чого радянські ідеологи дезавуювали писання антисеміта. Тоді ж у «Правді» вийшла стаття, де зазначалося, що «помилки, що містяться у брошурі, суперечать ленінській політиці партії в релігійному і національному питаннях».

На якийсь час Кичка усунули від пропагандистської діяльності, але після Шестиденної війни він знову в строю, а 1968-го навіть був нагороджений президією Верховної Ради УРСР почесною грамотою. Аж до початку 1980-х рр. пропагандист був залучений Київським міськкомом КПУ для читання лекцій, часто виступав на сторінках преси.

Від України не відставала і братня Молдова. Хоча в МРСР і труба була нижча і дим порідше. Тут з'явився дехто на ім’я Феодосій Маяцький, який написав працю під назвою «Юдаїзм, його сутність і походження», яку видали у 1958 році. А 1964-го побачила світ його інша книга «Сучасний юдаїзм і сіонізм», випущена 1969-го другим доповненим виданням. Зміст цих праць можна зрозуміти з назв, щоправда, з поправкою, що розповідають вони, радше, про антиюдаїзм та антисіонізм.

Слід зазначити, що Шестиденна війна стала поразкою як арабських країн, так і Радянського Союзу — на той час головного спонсора Єгипту та Сирії. Потік антиізраїльської та антисіоністської літератури зріс багаторазово. Тільки у 1970-1971 рр. вийшли 59 книг подібного напрямку загальним тиражем у два мільйони екземплярів. Старт цієї експансії дала книга Юрія Іванова «Обережно: сіонізм!», випущена Держполівидатом у Москві 1969 року. Значення її зумовлене особистістю автора — Юрій Сергійович не був простим пропагандистом, а працівником Міжнародного відділу ЦК КПРС, де завідував сектором Близького Сходу. Іншими словами, йдеться про провідного партійного експерта, на якого повинні були рівнятися всі, хто працював на цій ниві.

Сумарний тираж усіх видань та перевидань цієї «унікальної» праці, перекладеної на декілька мов, склав 550 000 примірників, з них 42 000 арабською. Вже у незалежній Росії її було перевидано 1999 року видавництвом «Витязь».

Вочевидь, це лише мала дещиця великого масиву антисіоністської літератури, що випускалася у СРСР. Володимир Бігун, Євген Євсєєв, Цезар Солодар, Валерій Ємельянов — не порахувати авторів, які відзначилися в цій неблагородній справі. І хто сьогодні пам'ятає їхні творіння та їх самих?

Веніамін Чернухін, спеціально для «Хадашот»